

В. О. ВЕДЕНСЬВ, канд. політ. наук, доц., Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ

РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ ХХІ СТОЛІТТЯ

Політична свідомість може визначатися нами як найбільш загальна категорія, яка характеризує суб'єктивну сторону політичного життя. Змістовно вона охоплює чуттєві та теоретичні, ціннісні та нормативні, раціональні та підсвідомі, одним словом – всі уявлення громадян, що опосередковують їх об'єктивні зв'язки як з інститутами влади, так і між собою з приводу участі людини в управлінні суспільством та державою.

Тому від функціонуючих у суспільстві політичних уявлень учасників політичних відносин, існуючого менталітету громадян країни безпосередньо залежить, по-перше, суспільна активність людини, по-друге, зміст і характер політичного процесу, а також цілі й засоби режиму державного правління.

Важливим є те, що політична свідомість може одночасно виступати як показник рівня політичного розвитку суспільства, так і чинник тих процесів, які в цьому суспільстві відбуваються [1, с. 323]. Саме з цієї точки зору і будемо визначати особливості української політичної свідомості, які відбиватимуть її здатність забезпечувати інтеграцію, або навпаки дезінтеграцію українського суспільства.

Цей та інші ракурси функціонування політичної свідомості вивчалися як західними дослідниками соціокультурних явищ: Г. Алмондом, С. Вербої, Р. Дарендорфом, Е. Дюркгеймом, Г. Маркузе, К. Поппером, Ю. Хабермасом, так і українськими дослідниками соціокультурних явищ: О. Бабкіною, В. Бебиком, І. Бекешкіною, М. Головатим, Є. Головахою, Ф. Кирилюком.

Відповідно до сказаного сучасна українська політична свідомість характеризується фрагментарності структури, підтвердження цьому факту ми знаходимо в великій кількості амбівалентних ціннісних уподобань населення, що знайшли прояв у: по-1-е, існуванні регіонів, ціннісні системи яких, демонструють набори діаметрально протилежних культурних детермінант: на Заході переважно раціонального, а на Сході ірраціональні, емоційно-вольового начала; по-2-е, наявності ворожнече налаштованих релігійних конфесій (католицизмі, православ'ї); по-3-е, великій кількості політичних партій, що спираються на різні ідеології, які пропонують різні шляхи розвитку суспільства; по-4-е, традиційному існування суттєвих протиріч між системами ціннісних орієнтацій, яка офіційно декларується та на які орієнтуються в реальній поведінці більша частина населення країни.

Різні кризові явища в політичному житті українського суспільства (революційні події 2004 р., 2013–2014 рр. та початок повномасштабної війни в Україні), по різному впливали на стан політичної свідомості громадян, викликаючи переакцентацію з одних ціннісних уподобань політичної свідомості на інші. Відповідно до характеру цих процесів українська політична свідомість стимулювала прояви або фрагментованості, або цілісності суспільства.

Встановлено, що під час революції 2004 та 2013–2014 рр. відбулась переакцентація ціннісних уподобань населення [2]. В цей час в свідомості українців знайшли прояв діаметрально протилежні ціннісні системи, пов'язані з регіональними, конфесійними та етнічними відмінностями. Це врешті-решт стимулювало відцентрові тенденції розвитку суспільства.

Початок повномасштабної війни в Україні спричинив чергову переакцентація ціннісних уподобань населення [3]. Завдяки цьому в політичній свідомості українців знайшов прояв образ єдиної Батьківщини-України, який стимулював доцентрові тенденції в середині суспільства та забезпечив процеси інтеграції спільноти на підґрунті поліетнічності, багатоконфесійності та мультикультурності.

Список літератури

1. **Кравченко Ю.І.** Політична культура та політична свідомість як детермінанти розвитку демократичноорієнтованої держави. Українська політична нація: генеза, стан, перспективи: монографія. Київ: НІСД, 2004. 647 с.
2. **Головатий М.** Національна самосвідомість як засаднича умова формування державності. Персонал. 2007. № 11–12. С. 16–20.
3. **Резнік В.** Переміни в масовій свідомості. Українське суспільство в умовах війни. 2022: колективна монографія / С. Дембиський, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. С. 292–304.